

obrazových či tabulkových dat na CD jako příloze k tištěnému textu.

Nutno připomenout, že obě publikace nejsou určeny k prodeji, zájemci je mohou získat na AOPK, Kališnická 4–6, 130 23 Praha 3, tel. 283 069 276.

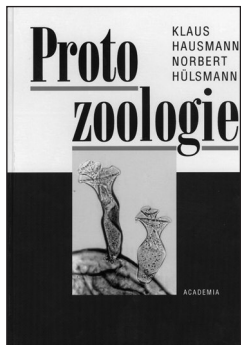
Lubomír Hanel

BOHEMIA CENTRALIS č. 26, Agentura ochrany přírody krajiny ČR, Středisko pro Středočeský kraj a hlavní město Prahu, 2003, 272 str., cena neuvedena

Po několikaleté přestávce vychází další číslo významného regionálního periodika věnovaného všem aspektům přírody se zvláštním důrazem na cenná chráněná území a vzácné druhy středních Čech. Sborník tentokrát obsahuje celkem 17 původních příspěvků. Úvodní tři články jsou věnovány problematice povodní z různých pohledů (V. Ložek, V. Švihla, D. Blažková), vodní měkčýše Berounky přibližuje příspěvek L. Berana. Dále následuje blok několika prací, jejichž společným jmenovatelem je území CHKO Český kras. Jde o studii věnovanou ekologii makrozoobentosu (Š. Hřebík), otázce stanovení celkové atmosférické depozice dusíku (O. Šimunek), vlivu stanovištních podmínek na růst buku (V. Švihla), fauně brouků a motýlů (kolektivy autorů). Další příspěvek se týká flóry a vegetace přírodní rezervace Jezírka v CHKO Krivoklátsko. Článek T. Černého je zaměřen na přírodní společenstva labské nivy na Kolínsku, květeně Novobydžovska se věnuje článek J. Chrtka st. a kol. Samostatné příspěvky jsou věnovány ostružiníkům centrálních Brd (J. Holub, T. Kučera) a houbám přírodní památky Hostivické rybníky (F. Kotlaba, Z. Pouzar). M. Řezáč představuje pavouky teplomilné doubravy na Kokořínsku. L. Hanel shrnul údaje o výskytu mihule potoční ve středních Čechách. Zcela na závěr je zařazen kompletní seznam článků publikovaných v tomto sborníku v předchozích 25 svazcích (J. Špryňar).

Tuto tematicky poutavou publikaci, která zajme nejen přírodovědce působící ve středních Čechách, mohou zájemci objednat nebo zakoupit na Agentuře ochrany přírody a krajiny, Kališnická 4–6, 130 23 Praha 3, tel.: 283 069 276.

Lubomír Hanel

K. Hausmann, N. Hülsmann, R. Radek: **PROTISTOLOGIE**. 3. vyd., E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung (Nägele Obermiller), Stuttgart. Váz. 64 Euro, brož. 49 Euro.

V Živě (2003, 4: LI) vyšla recenze knihy Protozoologie autorů K. Hausmanna a N. Hülsmanna, do češtiny přeložená Jiřím Lomem. Obrazně řečeno, tiskařská černá této recenze téměř neměla čas zaschnout a uvedení autorů, doplnění Renatou Radekovou uveřejnili na sklonku r. 2003 třetí vydání tohoto velmi úspěšného titulu nazvaného nyní Protistologie.

Co nového přináší tato kniha, jaká je její informační hodnota, srovnáme-li ji

s českým překladem? Především je třeba konstatovat, že jde v podstatě o kvalitativně novou knihu. Jejím předmětem nejsou (jako v minulém vydání) pouze prvoci (protozoa, tedy část množiny jednobuněčných organismů s eukaryontním typem buňky), ale všechna protista, tj. celá množina jednobuněčných eukaryontů, ať již patří do kterékoliv ze současně uznávaných pěti říší organismů (*Protozoa, Chromista, Plantae, Fungi, Animalia*). Kniha tedy obráží moderní názor, že protista, i když jde v podstatě o souhrn polyfyletických (vývojově nepřibuzných) organismů, přece jenom jsou organickou skupinou organismů díky velikosti a stavbě buňky.

Kniha je stejně uspořádaná jako české vydání protozoologie, tj. má tři hlavní oddíly: první věnovány buněčné organizaci protist a historii jejich výzkumu, druhý, „srdce“ knihy, patří jednotlivým skupinám protist a třetí oddíl věnovaný vybraným tématům obecné protistologie, jako jsou např. srovnávací morfologie a fyziologie, jádra a sexuální reprodukce, morfogeneze, molekulární biologie, chování protist a jejich ekologie. K zásadnímu rozdílu oproti českému vydání došlo v „srdci“ knihy, kde zákonitě se změnou názvu a obsahu přibývaly další organismy, ale autoři také použili pro třídění organismů konsenzuální fylogenetický strom založený na sekvencích celé řady proteinů, strom se značnou vypovídací hodnotou o skutečných vývojových vztazích. Skupiny organismů odvětvující se od společného předka jsou popsány jako kmeny protist. Autoři se tak vyhnuli dělení protist mezi jednotlivé říše organismů, které by nutně jednotnou linií knihy narušovalo.

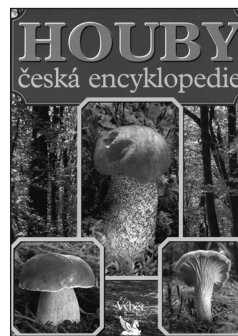
Pro čtenáře Živy bude asi zajímavé uvést, které jednobuněčné eukaryontní organismy považuje kniha ve shodě s dnešní biologii za blízce příbuzné. Pod kmenem *Tetramastigota* se skrývají bičíkovci se čtyřmi bičíky či jejich násobkem, tedy diplomonády (sem patří např. giardie, běžní paraziti působící průjemová onemocnění) a tzv. parabazala (např. bičenka poševní). Kmen *Discicristata* sdružuje organismy s diskovitými mitochondriálními kristami a patří sem eugleny (krásnoočka), trypanozomy (bičivky), leishmanie (ničivky) aj. Toto uskupení jen potvrzuje skutečnost, že všem školákům a studentům známé krásnoočko, ač zelené, nepatří mezi řasy. Získalo totiž své chloroplasty druhotně! Kmen *Alveolata* sdružuje dinoflageláty (obrněný nálevník) a obrovskou skupinu parazitických prvoků známých jako apikomplexa (výtrusovci) (původci malárie, toxoplasmózy apod.). Kmen *Heterokonta* zahrnuje organismy, jako jsou hnědé řasy, rozsivky apod., kmen *Plantae* obsahuje protista v podobě zelených řas (třebas *Chlorella, Volvox* apod.), kmen *Amoebozoa* sdružuje měňavky a hlenky. Kmen *Opisthokonta* obsahuje živočišná a houbová protista známá jako mikrosporidie (hmyzomorky), myxozoa (rybomorky) a též jednobuněčné houby (např. kvasinky, ale také *Pneumocystis jiroveci*, původce jedné formy lidského zánetu plic pojmenovaný po českém parazitologovi Otto Jírovcovi). Pod těchto 7 velkých kmenů se tedy dnes dají zařadit všechna jednobuněčná eukaryonta: inspirace pro autory našich středoškolských učebnic biologie, kde je systém eukaryontních organismů často vykládán skutečně duchamorným způsobem.

Obrovským kladem publikace je její bohatá obrazová část (384 obrázků, 22 tabulí). To knihu staví na pomezí atlasu protist a nesmírně zvyšuje její pedagogickou hodnotu. Mikrofotografie, snímky z elektronového mikroskopu, schematické kresby pečlivě dokumentují prakticky všechny důležité údaje.

A co by se dalo novému vydání vytknout? Snad jen to, že Vybrané kapitoly obecné protistologie by ve 3. části mohly být ještě obsáhlejší, hlavně v části Molekulární biologie, a naopak bych mohl postrádat zbytečně detailně popsané chování protist. Ovšem skutečností je, že při dnešním stavu poznání by každá kapitola zasluhovala téměř samostatnou knihu, kdyby měla být důkladná.

Protistologii autorů Hausmanna, Hülsmanna a Radekovi lze vřele doporučit jako moderní učebnici či informační médium vhodně navazující na český překlad Protozoologie z r. 2003.

Jiří Vávra

Kolektiv autorů: **HOUBY — česká encyklopedie**.

Vydal Reader's Digest Výběr, spol. s r. o., 1. vydání, Praha 2003, 448 str.

Nekončící lavička houbařských atlasů (Člověk žasne, kdo to pořád kupuje) byla v r. 2003

přerušena publikací, která rozhodně stojí za pozornost. Je to výpravná kniha Houby — česká encyklopedie. Především na ní zaujme formát ještě o něco větší než A4, tloušťka 2,9 cm a přitažlivý vzhled. První dojem z knihy je bezesporu vynikající — krásné pevné desky a kvalitní vazba, vkusná atraktivní grafická úprava, kolem 600 velkých i malých barevných fotografií, několik desítek barevných ilustrací (celkem je v knize 780 vyobrazení).

Omlouvám se z pozice recenzenta, že jsem v tiráži uveden mezi autory fotografií, poskytl jsem jich jen 9 a jinak se výroby knihy neúčastnil.

Název knihy je poměrně přesný a vystihuje tu výbornou skutečnost, že jde o naprosto původní dílo českých (a několika slovenských) mykologů a fotografů hub (nejde tedy o často krkolomný a věci neznalý překlad). Na psaní textu se podíleli naši přední odborníci nebo znalci hub (celkem je jich osm). Své zdařilé fotografie dodalo celkem 36 autorů (nikoli profesionálů — fotografů, ale profesionálních i amatérských mykologů fotografujících houby), autorem kreseb a maleb je A. Bielich.

Kniha začíná krátkou předmluvou hlavních autorů: F. Kotlaba, V. Antonína a jejich odborného konzultanta Z. Pouzara. Vhodné je zveřejnění jejich fotografií a krátkých životopisů. Poté následuje 8 obecných kapitol od pěti dalších autorů. Názvy jsou: Vítejte v říši hub, Houby ve světě, Léčivé houby, Otravy houbami, Halucinogenní houby, Plísňe a mykotoxiny v potravinách, Chráněné houby, Pěstujeme houby. Text je velmi čtivý, proložený fotografiemi, tabulkami, různými grafickým zvýrazněním a ilustracemi. Mnohé informace u nás dosud nebyly publikovány (v populární literatuře)